

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Педагогічний факультет
Кафедра дошкільної та спеціальної освіти

МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Методичні рекомендації до вивчення курсу

для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
спеціалізація 016.01-логопедія,

МДУ 2022

УДК 37.01:364-787.522-056.2/.3(072)(075.8)

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету

протокол № 5 від 22 грудня 2022 року

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри дошкільної та спеціальної освіти протокол № 9 від 02 грудня 2022 року

Укладачі:

Кас'яненко О.М. – к.пед.н., доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

Кашуба Л.В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету ім. В. Винниченка

Рецензент:

Атрошенко Т.О. – д-р. пед. н., проф. кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту МДУ

М 54. Методики виховної роботи та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами: Методичні рекомендації до вивчення курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 016 «Спеціальна освіта» спеціалізація 016.01-логопедія, денної форми навчання / укладачі О.М. Кас'яненко, Л.В. Кашуба. – Мукачєво: МДУ, 2022. 29 с. (1,7 др.ар.)

У навчально-методичному виданні представлені рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Методики виховної роботи та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами». Зосереджено увагу здобувачів вищої освіти на основних положеннях лекційних занять, для якісної підготовки подано рекомендації щодо підготовки практичних та завдання для самостійної роботи. Рекомендовано для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» спеціалізація 016.01-логопедія.

©МДУ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ПРОГРАМОВАНІЙ ЗМІСТ КУРСУ «МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»	6
2. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЇХ ДО ВИВЧЕННЯ	9
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ	15
4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	20
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	23
6. ДОДАТКИ	25

ВСТУП

Вивчення дисципліни «**Методики виховної роботи та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами**» передбачено освітньо-професійною програмою для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» та укладено відповідно до цілей, вимог і змісту навчання по даній спеціальності, закладених у Галузевих стандартах освіти – ОПП (галузь знань «Освіта/педагогіка»), та вимог, які висуваються до спеціалістів даного профілю. Дисципліна розглядається як складова змісту освітньої підготовки бакалаврів і побудована на відповідних теоретичних, наукових засадах та практичній підготовці. Зміст курсу є доступним для здобувачів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» і розрахований на засвоєння його кожним здобувачем. Основним завданням викладача є формування у здобувачів відповідних теоретичних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності (житті).

Мета навчальної дисципліни – забезпечити теоретичну і практичну підготовку здобувачів вищої освіти про основні етапи та напрямки виховання молодших і старших школярів з особливими освітніми потребами; розкрити організацію та зміст методик вивчення та формування особистості дітей з особливими освітніми потребами в позакласній виховній роботі спеціальної та інклюзивної школи; сформувані у здобувачів знання, уміння та навички з даної дисципліни.

Завдання навчальної дисципліни: визначити головні теоретичні основи та практичні положення методики виховання та соціалізації учнів з особливими освітніми потребами молодшого та старшого шкільного віку; розкрити сутність, зміст та напрямки виховання у спеціальній та інклюзивній школі; показати особливості та специфіку проведення різних методик вивчення та формування особистості дітей з особливими освітніми потребами в позакласній виховній роботі спеціальної та інклюзивної школи, враховуючи форми, методи і засоби виховного впливу; розкрити специфіку та особливості міжособистісної взаємодії педагога, батьків та вихованців, показати умови їх ефективності; виділити вирішальну роль особистості вихователя в розвитку кожної окремої дитини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Методики виховної роботи та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами» здобувач повинен володіти:

Уміння: аналізувати і доводити основні положення Концепції громадянського і національного виховання, основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи; організовувати, проводити і аналізувати корекційно-виховні заходи; виявляти рівень вихованості учнів, розробляти її показники і критерії оцінки, застосовувати результати діагностики при плануванні і проведенні корекційно-виховної роботи; втілювати основні методи морального переконання, проводити і складати етичну бесіду і різні види дискусії; розрізняти види вимог, перспектив, визначати типові помилки при застосуванні заохочень і покарань; аналізувати основні методи педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі; формувати моральну готовність до праці; складати і проводити заходи, спрямовані на профорієнтацію учнів спеціальної та інклюзивної школи; розробляти плани роботи гуртка (секцій), позакласних заходів; давати критичний аналіз виховного значення самопідготовки; складати план самопідготовки різних вікових груп; порівнювати динаміку працездатності учнів під час уроків і під час самопідготовки; диференційовано та індивідуально працювати з дітьми з особливими освітніми потребами.

Навички: правильного застосування різних форм, методів, засобів і методичних прийомів корекційно-виховного впливу; написання і проведення масових, групових, індивідуальних заходів; розробки планів, конспектів виховних заходів; правильного складання психолого-педагогічних характеристик на учня і групу учнів з тяжкими порушеннями мовлення, визначення рівня розвитку вихованості; проведення етичних бесід, дискусій, оцінки відповідних виховних заходів; написання різних видів вимог, перспектив; опису заохочень і покарань, практичне використання методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі; розробки і проведення виховних заходів з профорієнтації учнів спеціальної та інклюзивної школи; формування моральної готовності до професійної діяльності; розробки плану роботи гуртка, секції; організації і проведення позакласних виховних заходів і самопідготовки тощо.

Мета та завдання забезпечують реалізацію низки **компетентностей**:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як член суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-6. Здатність працювати в команді, здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю в різних типах закладів.

СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-10. Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.

СК-12. Здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції.

СК-13. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-14. Здатність до роботи із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях з метою формування толерантного, гуманного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, розвитку здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей.

СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК-22. Здатність до поєднання теорії та практики, прагнення до удосконалення професійної компетентності.

1. ЗМІСТ КУРСУ

«МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

Змістовий модуль 1. Сучасні проблеми виховної роботи в спеціальних закладах освіти. Характеристика основних напрямів виховання дітей з особливими потребами

Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з особливими потребами

Характеристика процесу виховання дітей з особливими освітніми проблемами або самовиховання, освітніми проблемами. Основні категорії виховних цілей у когнітивній галузі діяльності: знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінка, застосування. Категорії виховних цілей в афективній галузі. Принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість. Роль колективу у вихованні особистості. Взаємодія і взаємовплив у колективі учнів спеціальної та інклюзивної школи. Зміст виховного процесу. Підходи у системі виховання (діяльнісний, науковий, системний). Аспекти формування особистості. Основні компоненти системи виховного процесу їх характеристика.

Тема 2. Характеристика провідних напрямів виховного впливу

Характеристика громадського виховання. Основні шляхи реалізації концепції. Засоби втілення в життя ідей народності. Спрямованість розумового виховання. Основні засоби розумового виховання. Форми організаційно-педагогічного впливу (в інтелектуальному розвитку). Сутність професійно-прикладного фізичного виховання (ППФВ), Розвиток психомоторних функцій у процесі ППФВ. Засоби та методичні прийоми, що активізують пізнавальну діяльність учнів спеціальної та інклюзивної школи. Характеристика процесу морального виховання. Особливості статевого виховання учнів старших і молодших класів спеціальної та інклюзивної школи. Естетичне виховання, його сутність. Засоби естетичного виховання в спеціальній та інклюзивній школі. Сутність і особливості естетичного виховання учнів з особливими освітніми потребами. Музичне виховання учнів в процесі навчання і в позаурочний час.

Тема 3. Трудове виховання в спеціальній школі

Завдання трудового виховання. Зміст, види і форми трудового виховання. Трудове виховання – основна умова соціальної і трудової адаптації випускників спеціальної та інклюзивної школи. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами засобами праці. Поняття профорієнтації. Соціально-економічне значення профорієнтації. Шляхи й способи врахування вікових і індивідуальних особливостей учнів з тяжкими порушеннями мовлення у профорієнтаційній роботі. Методика вивчення професійного направлення; професійних інтересів учнів. Вибір професій і особистість. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

Тема 4. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дітей з особливими потребами

Параметри та умови виховання дитини з особливими потребами в сім'ї. Завдання і принципи взаємодії спеціальної школи з родиною. Умови спільної роботи школи й сім'ї. та установа едності діяльності, забезпечення наступності, погодженості, установа едного режиму, залучення батьків до проведення позакласної й оздоровчої роботи. Урахування умов при роботі родини з допоміжною школою. Ефективність консультування батьків дітей з особливими потребами та надання їм методичної допомоги. Психологічна і соціальна допомога сім'ям дітей з особливими потребами.

Змістовий модуль 2. Методики вивчення та формування особистості дітей з особливими потребами. Організація та методика позакласної виховної роботи у спеціальній школі

Тема 5. Методика вивчення особистості та колективу дітей з особливими потребами

Завдання педагогічної діагностики особистості та колективу. Взаємозв'язок психології виховання зі спеціальною методикою виховної роботи. Види педагогічної дії в педагогічній діагностиці. Основні завдання педагогічної діагностики особистості й колективу учнів спеціальної школи, їх характеристика. Принципи, методи й програми виявлення вихованості школярів. Методи спостереження, аналіз документації, рейтингу, анкетування, тестування та ін. Вихованість учнів, її характеристика. Система самовиховання особистості. Використання різних прийомів при роботі з дітьми з особливими потребами молодших і старших класів. Єдині педагогічні вимоги школі й охоронно-педагогічні заходи.

Основні форми й методи організації життя й діяльності колективу учнів. Методика управління роботою дитячих організацій.

Тема 6. Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

Планування виховної роботи. Види планів. Завдання планування у спеціальній та інклюзивній школі. Основні компоненти змісту виховання. Характеристика перспективного плану. Характеристика календарного плану. План роботи класного керівника щодо вивчення учнів. Характеристика поточного планування. Характеристика плану-графіку, плану-сценарію тощо.

Тема 7. Методика формування свідомості учнів з особливими освітніми потребами та переконання, її корекційне значення. Методика проведення з учнями етичних бесід та дискусій

Роль і головне призначення методики переконання у роботі вихователя спеціальної та інклюзивної школи. Особливості використання методів заохочень, покарань з урахуванням інтелектуальних і емоційно-виховних порушень у вихованні дітей особливими освітніми проблемами усіх вікових груп. Умови активного оволодіння учнями соціальними знаннями і досвідом. Практичні завдання переконання, система методів переконання й специфіка їх використання в спеціальній та інклюзивній школі. Виховання пізнавального інтересу до інформації. Особливості використання методики переконання у спеціальній та інклюзивній школі. Методика проведення з учнями з особливими освітніми проблемами різних видів бесід. Пошуковий метод: практичні роботи в гуртках, колекціонування, збирання краєзнавчих матеріалів. Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори. Основні види пошукової діяльності. Рекомендації щодо підготовки до диспуту. Метод взаємоосвіти: стінгазети, шкільне радіо, шкільні музеї тощо.

Тема 8. Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів із особливими освітніми потребами

Характеристика методів педагогічного стимулювання. Педагогічне стимулювання й індивідуальність дитини. Основні методи педагогічного стимулювання. Громадська думка, її фактори впливу (індивідуально-психологічні особливості, колектив, мікро-, макросередовище. Особливості постановки й виховного значення близької, середньої й далекої перспективи в спеціальній та інклюзивній школі. Емоційне стимулювання. Вербальні методи стимулювання. Гра, змагання. Особливості, класифікація та характеристика методів емоційного педагогічного стимулювання. Стимулювання вольових зусиль. Характеристика методів заохочення і покарання. Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в спеціальній та інклюзивній школі. Умови використання методів заохочень. Умови використання методів покарань. Види заохочень і покарань

Тема 9. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

Особливості позакласної роботи в спеціальній та інклюзивній школі Предметні гуртки, їх особливості і організація. Методика організації роботи гуртків в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи. Форми організації позакласної діяльності учнів (масові, групові, індивідуальні). Умови, які обов'язково потрібно виконувати при організації роботи гуртків, секцій, театрів тощо.

Форми і види позакласної діяльності учнів. Режим дня, його особливості для нормального розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Урахування фізіологічних, вікових і генетичних особливостей, структури дефекту учнів при визначенні розумових і фізичних навантажень в позаурочний час. Система охоронно-педагогічних засад у позаурочний час у спеціальній та інклюзивній школі-інтернаті

Тема 10. Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі

Організація навчально-виховної діяльності учнів під час самопідготовки. Наступність навчальних занять і самопідготовки школярів. Методи взаємозв'язку вчителя й вихователя.

Раціональна організація самопідготовки учнів (динаміка розумової працездатності, кількість оптимального часу). Фази зміни працездатності (впрацьовуваність, оптимальна і найбільш продуктивна навчальна праця, зниження працездатності). Особливості використання цих фаз під час самопідготовки з учнями спеціальної та інклюзивної школи.

Специфіка структури, форм та умов проведення самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі. Працездатність і перевтома дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп. Етапи виконання домашніх завдань: підготовча частина; самостійна робота; підведення підсумків. Форми організації самопідготовки (індивідуальна, фронтально-індивідуальна, фронтальна, фронтально-самостійна, самостійна).

Тема 11. Адаптація та соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, шляхи та методи їх вирішення

Особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Три фази адаптаційного процесу: гостра фаза, підгостра фаза, фаза компенсації. Шляхи та методи вирішення проблем адаптації та соціалізації. Методика педагогічного впливу засобів організації різнопланової діяльності дітей, що забезпечує її різнобічний розвиток. Види засобів для соціалізації дітей із особливими освітніми потребами: гра, слово, музика. Сім'я як основний фактор соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Адаптація дітей з особливими потребами в закладах середньої освіти. Проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

2. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ

Змістовий модуль 1. Сучасні проблеми виховної роботи в спеціальних закладах освіти. Характеристика основних напрямів виховання дітей з особливими потребами

Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з особливими потребами

План

1. Характеристика основних компонентів системи виховання.
2. Сутність та основні компоненти системи виховання, їх характеристика.

Література: Основна – 1,2, 5, 6. Додаткова – 5; 6; 8; 11, 23.

Методичні рекомендації. Розглянути характеристика та мету процесу виховання. Виокремити основні категорії виховних цілей у когнітивній галузі діяльності (формування свідомості особистості): знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінка, застосування. Категорії виховних цілей в афективній галузі: чуттєве сприйняття, реагування (емоційний відгук); засвоєння ціннісних орієнтацій, вироблення ціннісних орієнтацій, поширення ціннісних орієнтацій чи його комплексу на діяльності, принципи виховання дітей з особливими потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість. Визначити роль колективу у вихованні особистості, взаємодію і взаємовплив у колективі учнів спеціальної школи. Зміст виховного процесу. Доцільно ознайомитись з такими поняттями як: «свідомість», «світогляд», «самосвідомість», «сформованість свідомості», «виховання», «вихованість». Розкрити підходи у системі виховання (діяльнісний, науковий, системний). Рекомендовано звернути увагу на аспекти формування особистості (психологічний і педагогічний), основні компоненти системи виховного процесу (мета, суб'єкт, об'єкт, умови, зміст, форми, методи, засоби, методичні прийоми, технологію (конструювання, результативність), їх характеристику.

Тема 2. Характеристика провідних напрямків виховного впливу

План

1. Громадянське та національне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Розумове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Фізичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
4. Моральне та музично-естетичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Література: Основна - 1; 2, 4; 6. Додаткова – 5; 6; 8; 11, 16, 27.

Методичні рекомендації. Необхідно ознайомитися з визначення понять «громадянське виховання», «громадянськість», «громадянська освіта». Важливими у даній темі є принципи громадянського виховання, мета, форми та завдання громадянського виховання. Доцільно схарактеризувати шляхи реалізації концепції громадянського виховання. Характеристика елементів народності (природний і духовний) за К.Д.Ушинським. Основні положення народознавчого підходу. Характеристика понять: «народність», «загальнолюдські цінності». Засоби втілення в життя ідей народності. Спрямованість розумового виховання. Характеристика понять «розумове виховання», «інтелектуальний розвиток», «інтелектуальна культура», «культура мислення», «навички мисленнєвої діяльності». Основні засоби розумового виховання. Форми організаційно-педагогічного впливу (в інтелектуальному розвитку). Рекомендовано ознайомитись з навчальна мотивація та шляхи стимулювання мотивації навчання розумово відсталих дітей. характеристика понять «розумове виховання» та «інтелектуальне виховання». Ознайомитися зі змістом та вимогами до виховного впливу у процесі розумового виховання дітей з особливими потребами. Основна сутність професійно-прикладного фізичного виховання (ППФВ), його

характеристика. Напрями ППФВ. Профіль трудової підготовки в спеціальній школі. Вправи, які визначаються ефективними для вирішення завдань ППФВ. Засоби та методичні прийоми, що активізують пізнавальну діяльність учнів спеціальної школи, сприяють вдосконаленню і розвитку у них необхідних рухів (фізичні вправи на стимуляцію довільного регулювання рухів; методичні прийоми, які сприяють виникненню і розвитку в учнів пізнавальних інтересів до фізичних вправ; методичні прийоми, які спонукають до сприймання власних рухів і їх характеристик (напрямок, амплітуда, швидкість тощо); педагогічні прийоми, що стимулюють розвиток в учнів мовлення, пов'язаного з руховою діяльністю). Характеристика процесу морального виховання. Структура морального виховання, характеристика його компонентів (моральна свідомість (інтимний компонент), моральні почуття (емоційно-вольовий компонент), моральна діяльність (поведінковий компонент (відносини, поведінка, дії, мотиви, стани, моральний етикет), моральна культура, моральний досвід, моральна зрілість). Визначити характеристику поняття «гендерне виховання», особливості статевого виховання учнів старших і молодших класів спеціальної школи, засоби естетичного виховання в спеціальній школі. Розкрити сутність і особливості естетичного та музичного виховання розумово відсталих учнів. в процесі навчання і в позаурочний час, робота з наочним матеріалом на уроках музики і спів в спеціальній школі.

Тема 3. Трудове виховання в спеціальній школі

План

1. Трудове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Методика трудового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

Література: Основна: 1, 3, 4; 6. Додаткова: 5; 6; 8; 14, 21, 22.

Методичні рекомендації. Розглянути значення трудового виховання в корекції психофізичних недоліків учнів спеціальної та інклюзивної школи. Проаналізувати завдання, зміст і форми трудового виховання. на весь період навчання учнів. Види трудової діяльності. Звернути увагу на методику формування моральної готовності до праці, адже доведено, що трудове виховання – основна умова соціальної і трудової адаптації випускників спеціальної та інклюзивної школи. Схарактеризувати методику індивідуального й диференційованого підходу в процесі трудового виховання і врахування особливостей психофізичних недоліків в організації трудового виховання дітей з особливими освітніми проблемами. Важливою є соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами засобами праці.

Слід звернути увагу на соціально-економічне значення профорієнтації; шляхи й способи врахування вікових і індивідуальних особливостей учнів з особливими освітніми потребами у профорієнтаційній роботі. Методика вивчення професійного напрямлення; професійних інтересів учнів. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

Тема 4. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дитини з особливими освітніми потребами.

План

1. Параметри та умови виховання дитини з особливими освітніми потребами у сім'ї.
2. Ефективність консультування батьків дітей з особливими освітніми потребами та надання їм методичної допомоги.

Література: Основна – 1, 3, 6. Додаткова – 1; 2; 6; 16; 17; 21.

Методичні рекомендації. Рекомендовано ознайомитися з умовами виховання дитини з особливими потребами в сім'ї. Визначити завдання і принципи взаємодії спеціальної школи з родиною з метою вдосконалення виховної та соціально-адаптаційної роботи; умов спільної роботи школи й сім'ї та установалення єдності діяльності, забезпечення наступності, погодженості, установалення єдиного режиму, залучення батьків до проведення позакласної й оздоровчої роботи.

Враховувати умови при роботі родини з допоміжною школою (психофізичні особливості розумово відсталого дитини, своєрідність положення дитини з особливими потребами в родині, специфіка методів виховання і навчання, своєрідність соціально-культурних умов життя родини, територіальна віддаленість родин від спеціальної школи).

Тема 5. Методика вивчення особистості та колективу учнів з особливими освітніми потребами

План

1. Завдання педагогічної діагностики особистості та колективу.
2. Вихованість учнів, її характеристика.
3. Система самовиховання особистості.

Література: Основна – 1, 5, 6, 7. Додаткова – 5; 6; 9; 19; 21; 22.

Методичні рекомендації. Рекомендовано визначити взаємозв'язок психології виховання зі спеціальною методикою виховної роботи, мотиваційну сферу розумово відсталого учня, стадії саморегуляції та самоуправління, аспекти стійкості особистості за В.Чудловським. Схарактеризувати основні завдання педагогічної діагностики особистості й колективу учнів спеціальної школи. Дати визначення понять «показник», «критерій», «вихованість». Вихованість учнів і її характеристики. Показники й критерії оцінки вихованості учнів 1-9 класів; принципи, методи й програми виявлення вихованості школярів; методи спостереження, аналіз документації, рейтингу, анкетування, тестування та ін.

Звернути увагу на визначення виховних завдань і педагогічне прогнозування їх розв'язання, напрямки діагностичних завдань, їх використання в спеціальній школі. Поняття про виховний колектив, його основні ознаки. Індивідуальний і диференційований до учнів залежно від психофізичних особливостей, структури дефекту й стадії розвитку колективу. Єдині педагогічні вимоги школі й охоронно-педагогічні заходи.

Рекомендовано ознайомитися з основними формами й методами організації життя й діяльності колективу учнів, методикою управління роботою дитячих організацій.

Тема 6. Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

План

1. Застосування результатів діагностики у плануванні та проведенні корекційно-виховної роботи у спеціальній та інклюзивній школі.
2. Планування роботи вихователя, види планів.
3. Планування роботи класного керівника, види планів.

Література: Основна – 2, 3, 4, 6. Додаткова – 5; 6; 9; 19; 21; 22.

Методичні рекомендації. Важливо ознайомитися з плануванням виховної роботи. Види та завдання планів. у спеціальній та інклюзивній школі. Звернути увагу на характеристику перспективного, календарного та поточного плану. Характеристика плану-графіку, плану-сценарію тощо. Необхідно звернути увагу на документи, якими користується педагог під час складання плану – Державні програми, концепції, положення та постанови; навчальні програми. Визначити структуру плану, методика його розробки. Рекомендовано ознайомитися що передуюче плануванню виховної роботи. Основне завдання класного керівника - скоординувати всі виховні впливи на школярів з метою розвитку особистості за допомогою включення їх у різноманітні види діяльності й взаємин. Традиційними для багатьох класних керівників стали календарно-тематичні плани. У них також передбачається характеристика учнівського колективу й виховні завдання. Зміст виховної роботи на півріччя або весь навчальний рік представлено у вигляді розділів, система яких реалізує основні напрямки виховної роботи в класі. З'ясувати наявність і проаналізувати якість зв'язку між рівнем аналізу вихованості учнів, сформованої педагогом метою

здійснення заходу й планом його проведення. Визначити, як пов'язане виховне завдання першого етапу з виховним завданням другого. Далі необхідно визначити наскільки педагогічно доцільно сплановані етапи заходу й сформульовані виховні завдання кожного з них.

Література: Основна – 2, 3,4, 5. Додаткова – 5; 6; 9; 20; 24; 28.

Тема 7. Методика формування свідомості учнів з особливими освітніми потребами та переконання, її корекційне значення. Методика проведення з учнями етичних бесід та дискусій.

План

1. Призначення методики переконання в роботі вихователя спеціальних шкіл.
2. Особливості застосування методів переконання в спеціальній та інклюзивній школі.
3. Джерела морального переконання.
4. Методика проведення з учнями бесід.
5. Методика проведення етичної бесіди. Послідовність запитань в етичній бесіді.
6. Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори.

Література: Основна – 1, 3, 4, 6. Додаткова – 2; 5; 6; 9; 22.

Методичні рекомендації. Необхідно ознайомитись з методикою формування свідомості і переконання при роботі з розумово відсталими учнями. Особливості використання методів заохочень, покарань з урахуванням інтелектуальних і емоційно-виховних порушень у вихованні дітей особливими освітніми проблемами усіх вікових груп. Різні прийоми опору навіювання. Типи психічних бар'єрів; критично-логічний; інтуїтивно-ефективний; етичний. Встановлення контактів з учнями в процесі переконання й навіювання, аспекти психологічного контакту-емоціональний та інтелектуальний (смісловий), умови активного оволодіння учнями соціальними знаннями і досвідом.

Звернути увагу на практичні завдання переконання, систему методів переконання й специфіку їх використання в спеціальній та інклюзивній школі. Рекомендовано ознайомитися інформаційним методом: (розповідь, бесіда, власний приклад, перегляд кінофільмів, телепередач, читання книг і газет), завданнями та функціями інформаційного методу, особливостями використання методики переконання у спеціальній та інклюзивній школі.

Розглянути методику проведення з учнями з особливими освітніми проблемами різних видів бесід, методику проведення етичної бесіди, послідовністю запитань в етичній бесіді. Пошуковий метод: практичні роботи в гуртках, колекціонування, збирання краєзнавчих матеріалів. Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори. Основні види, етапи, форми пошукової діяльності. Основні пошукової діяльності. проведення дискусії, рекомендації щодо підготовки до диспуту.

Тема 8. Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів із особливими освітніми потребами

План

1. Особливості, класифікація та характеристика методів організації педагогічної стимулюючої діяльності школярів з особливими освітніми потребами.
2. Особливості, класифікація та характеристика методів емоційного педагогічного стимулювання

Література: Основна – 2, 4, 5, 6. Додаткова – 2; 5; 6; 9; 13, 16, 21.

Методичні рекомендації. Необхідно схарактеризувати методи педагогічного стимулювання. методи стимулювання учнів спеціальної та інклюзивної школи (опора на стимулюючі можливості діяльності (педагог -діяльність - вихованець); звернення стимулювання до особистості вихованця не лише зі сторони педагога, але й колективу (педагог - колектив -

особистість); перевтілювання зовнішніх стимулів діяльності у внутрішні стимули поведінки особистості (педагог - внутрішня позиція особистості (спрямованість інтересів, суспільна думка колективу) -вихованець). Звернути увагу на правила застосування методів педагогічного стимулювання, особливості методів стимулювання й загальні правила їх використання, метод привчання і тренування, педагогічна вимога, перспектива, громадська думка, виховуючі ситуації, метод привчання і тренування формує знання, вміння і навички. Розглянути особливості постановки й виховного значення близької, середньої й далекої перспективи в спеціальній та інклюзивній школі, вербальні методи стимулювання, гра, змагання, поняття «емоційне стимулювання». Методи емоційного стимулювання, які можливо використовувати в спеціальній та інклюзивній школі, засоби стимулювання інтенсивної сфери особистості (вербальні), види методів емоційного стимулювання і постановка питань, аналіз проблемних питань і протилежних висловлювань, міркувань, різні види мистецтва, вербальні ігри, творчі ігри, ігри за правилами, змагання, романтика, заохочення і покарання), стимулювання вольових зусиль, характеристика методів заохочення і покарання. Типові помилки і основні вимоги використання методів заохочень і покарань в спеціальній та інклюзивній школі, умови використання методів заохочень, умови використання методів покарань, види заохочень і покарань.

Тема 9. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

План

1. Особливості позакласної роботи в спеціальній та інклюзивній школі
2. . Форми і види позакласної діяльності учнів .

Література: Основна – 2, 3,5, 6. Додаткова – 1; 2; 4; 5; 6; 9; 22.

Методичні рекомендації. У даній темі розглядається організація й методика виховної роботи в позаурочний час, цілі корекційного завдання позакласної діяльності учнів з особливими освітніми потребами (масові, групові, індивідуальні), організація позакласної роботи в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи, методика організації роботи гуртків в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи.

Рекомендовано ознайомитись з формами організації позакласної діяльності учнів (масові, групові, індивідуальні); методикою організації гуртків, секцій, художньої самодіяльності, дитячих театрів, екскурсій, загальношкільних зборів і заходів, групових заходів, відвідування театрів, кінотеатрів. Дотримуватися умов, які обов'язково потрібно виконувати при організації роботи гуртків, секцій, театрів тощо. Звернути увагу на особливості режиму дня, для нормального розвитку дітей з особливими освітніми потребами. виконання режимних моментів в позаурочний час, в позакласній виховній роботі, індивідуальний режим дня дітей з ООП. Урахування фізіологічних, вікових і генетичних особливостей, структури дефекту учнів при визначенні розумових і фізичних навантажень в позаурочний час. Система охоронно-педагогічних засад у позаурочний час у спеціальній та інклюзивній школі-інтернаті.

Тема 10 . Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі

План

1. Організація навчально-виховної діяльності учнів під час самопідготовки
2. Специфіка структури, форм та умов проведення самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі.

Література: Основна – 2, 3, 5,6. Додаткова – 1, 5; 6; 12, 19; 22; 24.

Методичні рекомендації. Необхідно ознайомитися з поняттями «самопідготовка», її сутністю, корекційно-виховне значення самопідготовки учнів з особливими освітніми потребами при підготовці навчальних завдань. Наступність навчальних занять і самопідготовки школярів.

Взаємо інформованість вчителя й вихователя про уроки, методику їх проведення, викладання навчального матеріалу – виконання домашніх завдань, їх обсяг, труднощі. Методи взаємозв'язку вчителя й вихователя.

Проаналізувати організацію самопідготовки учнів (динаміка розумової працездатності, кількість оптимального часу). Схарактеризувати фази зміни працездатності (впрацьовуваність, оптимальна і найбільш продуктивна навчальна праця, зниження працездатності) та особливості використання цих фаз під час самопідготовки з учнями спеціальної та інклюзивної школи. Працездатність і перевтома дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп. Етапи виконання домашніх завдань: підготовча частина (спеціальна підготовка до нервово-психічних напружень); самостійна робота (інструктування про майбутню роботу, керування самостійною роботою, формування культури розумової праці, стимулююча допомога, формування особистісних якостей учнів); підведення підсумків (аналіз і оцінка самостійної роботи школярів і групи в цілому, об'єктивність, коректність, врахування потенційних можливостей дітей при оцінці їхньої діяльності). Визначити форми організації самопідготовки (індивідуальна, фронтально-індивідуальна, фронтальна, фронтально-самостійна, самостійна).

Тема 11. Адаптація та соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, шляхи та методи їх вирішення

План

1. Особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Три фази адаптаційного процесу.
2. Сім'я як основний фактор соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.
3. Адаптація дітей з особливими потребами в закладах середньої освіти.
4. Проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Література: *Основна* – 1,5, 6. *Додаткова* – 5; 6; 9; 10,13, 14, 22; 27.

Методичні рекомендації. Ознайомитись з особливостями адаптації дітей з особливими освітніми потребами. та три фази адаптаційного процесу: гостра фаза, підгостра фаза, фаза компенсації. Визначити шляхи та методи вирішення проблем адаптації та соціалізації, методику педагогічного впливу засобів організації різнопланової діяльності дітей, що забезпечує її різнобічний розвиток. Проаналізувати види засобів для соціалізації дітей із особливими освітніми потребами: гра, слово, музика. Сім'я як основний фактор соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Адаптація дітей з особливими потребами в закладах середньої освіти. Визначити проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Зустрічаються батьки, які не приховують факт психологічного несприйняття своєї ж дитини з ООП. Таке ставлення негативно впливає на розвиток: діти ростуть знервовані, що ще більше ускладнює їхню недугу. Та всупереч цьому, сім'я – це перший етап соціалізації дитини. У процесі соціалізації дітей з вадами розвитку виникають проблеми відношення суспільства і держави до таких осіб. Це проявляється у створенні системи спеціальної освіти. Багато дітей отримали в житті емоційні травми, що позначається на їх поведінці та негативно впливає на особистість. І все ж таки глибокий аналіз рівня соціалізації дітей з ООП показав, що більшість із них мають низький рівень, вони замкнуті, важко йдуть на контакт, не мають друзів, соромляться своїх порушень. Рекомендовано переглянути вебінар від Всеосвіти «Адаптація і соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах дитячо-учнівського колективу». Режим доступу: <http://surl.li/evcey>

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ

Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з особливими потребами

План

1. Характеристика процесу виховання.
2. Основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Зміст виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте поняття «виховання», «вихованість», назвіть підходи у системі виховання.
2. Охарактеризуйте процес виховання у спеціальній та інклюзивній школі.
3. Охарактеризуйте мету виховання у спеціальній та інклюзивній школі, її різноманітну характеристику згідно до станів особистісного розвитку дитини.
4. Назвіть основні завдання виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
5. Опишіть категорії основних цілей в когнітивній, мотиваційній і психомоторно-регуляторній галузі. Наведіть приклад.
6. Назвіть принципи виховання дітей з особливими освітніми потребами різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість
7. Охарактеризуйте основні компоненти системи виховного процесу.

Тема 2. Характеристика провідних напрямків виховного впливу

План

1. Характеристика процесу виховання у спеціальній та інклюзивній школі.
2. Основні напрямки виховання у спеціальній та інклюзивній школі.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте принципи, мету, завдання, форми громадянського виховання. Розкрийте зміст громадянського виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Розкрийте поняття: «національне виховання», «національна культура», «народність». Проаналізуйте засоби втілення в життя ідеї народності.
3. Дайте визначення термінам: «розумове виховання», «інтелектуальний розвиток», «інтелектуальна культура», «культура мислення», «навички мисленнєвої діяльності»
4. Особливості розумового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи. Основні засоби та зміст розумового виховання.
5. Основна сутність фізичного виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи, його характеристика (засоби, методи, форми, принципи).
6. Характеристика процесу морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи. Мета, форми, засоби, принципи та завдання морального виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
7. Естетичне виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи. Своєрідність естетичного сприймання учнів з особливими освітніми потребами.
8. Організація музичного виховання в спеціальній та інклюзивній школі. Умови успіху музично-естетичного виховання учнів в спеціальній та інклюзивній школі.

Тема 3. Трудове виховання в спеціальній школі

План

1. Трудове виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Методика трудового виховання учнів спеціальної та інклюзивної школи.
3. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

Питання для обговорення

1. Значення трудового виховання в корекції психофізичних недоліків учнів спеціальної та інклюзивної школи.
2. Зміст, форми і завдання трудового виховання на весь період навчання учнів з особливими освітніми потребами.
3. Методика індивідуального й диференційованого підходу в процесі трудового виховання учнів з особливими освітніми потребами.
4. Врахування особливостей психофізичних недоліків в організації трудового виховання.
5. Дидактичні правила для корекційно-виховної роботи над моторикою та рухами.
6. Система і засоби трудового виховання.

Тема 4. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дитини із особливими освітніми потребами

План

1. Параметри виховання дитини з тяжкими порушеннями мовлення у сім'ї.
2. Умови виховання дитини з тяжкими порушеннями мовлення у сім'ї.
3. Ефективність консультування батьків дітей із особливими освітніми потребами.
4. Методична допомога батькам дітей особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення

1. Назвіть умови спільної роботи школи і сім'ї щодо установаження єдності діяльності, забезпечення наступності, погодженості, установаження єдиного режиму при вихованні дитини із особливими освітніми потребами.
2. Назвіть типові помилки сімейного виховання та шляхи подолання недоліків сімейного виховання дітей із особливими освітніми потребами.
3. Назвіть функції батьків по відношенню до дитини із особливими освітніми потребами до спеціальної та інклюзивної школи.
4. Охарактеризуйте специфіку консультування батьків дітей із особливими освітніми потребами.
5. Охарактеризуйте класні, групові та індивідуальні форми роботи з батьками.
6. Організація роботи спеціальної та інклюзивної школи з громадськістю. Педагогічне керівництво родинно-шкільним вихованням.
7. Робота спеціальної та інклюзивної школи з сім'ями учнів.
8. Функції батьків у вихованні учнів спеціальної та інклюзивної школи.
9. Форми роботи спеціальної та інклюзивної школи з батьками.
10. Умови правильного виховання дітей з особливими освітніми потребами у сім'ї.
11. Нові підходи до організації допомоги батькам дітей із особливими освітніми потребами.

Тема 5. Методика вивчення особистості та колективу дітей з особливими потребами

План

1. Педагогічна діагностика особистості й колективу, її завдання в спеціальній та інклюзивній школі.
2. Вихованість учнів і її виявлення.
3. Показники і критерії оцінок вихованості учнів загальноосвітніх і спеціальних шкіл.

Питання для обговорення

1. Дайте визначення понять: «особистість», «колектив», «вихованість», «мотиваційна сфера учня», «саморегуляція», «самоуправління» тощо.
2. Особливості виявлення вихованості особистості й колективу в процесі корекційно-виховного впливу.
3. Дайте характеристику уявлень учнів з особливими освітніми потребами про правила культури поведінки (молодших класів та старших класів).
4. Порівняйте механізм становлення особистості і розвитку її світогляду.

Тема 6. Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

План

- 1.Планування виховної роботи в спеціальній школі.
- 2.Види планів.
- 3.Завдання планування у спеціальній школі.
- 4.Характеристика перспективного плану. Характеристика календарного плану.
- 5.Характеристика поточного планування. Характеристика плану-графіку, плану-сценарію тощо.

Питання для обговорення

1. Взаємозв'язок діагностики особистості і планування виховної роботи в спеціальній школі.
2. Назвіть структури планів в загальноосвітніх та спеціальних школах.
3. Охарактеризуйте види планів, які складаються в спеціальній школі.
4. Охарактеризуйте структуру календарного плану виховної роботи з учнями із особливими освітніми потребами різних класів.
5. Охарактеризуйте структуру поточного плану виховної роботи різних класів.
6. Охарактеризуйте структуру перспективного плану виховної роботи різних класів.
7. Охарактеризуйте структуру плану-графіку плану виховної роботи різних класів
8. Охарактеризуйте структуру плану-сценарію виховної роботи різних класів.

Тема 7. Методика формування свідомості учнів з особливими освітніми потребами та переконання, її корекційне значення. Методика проведення з учнями етичних бесід та дискусій

План

- 1.Призначення методики переконання в роботі вихователя спеціальних шкіл.
- 2.Особливості застосування методів переконання в спеціальній та інклюзивній школі.
- 3.Джерела морального переконання.
- 4.Методика проведення з учнями бесід.
- 5.Методика проведення етичної бесіди. Послідовність запитань в етичній бесіді.
- 6.Дискусійний метод: диспут, дискусія, збори

Питання для обговорення

- 1.Назвіть основні методи переконання учнів спеціальній та інклюзивній школи
- 2.Методика застосування інформаційного методу в спеціальній та інклюзивній школі.
- 3.Особливості застосування пошукової діяльності в спеціальній та інклюзивній школі.
- 4.Назвіть методи педагогічного переконання які можна застосувати в загальноосвітній та спеціальній та інклюзивній школі.
- 5.Дайте визначення таким поняттям, як «етична бесіда», «дискусія». Порівняйте ці два поняття.
- 6.Підготовка педагога до проведення етичної бесіди, дискусії.
- 7.Методика проведення етичної бесіди в спеціальній та інклюзивній школі.
- 8.Назвіть послідовність запитань в етичній бесіді.
- 9.Назвіть форми проведення дискусії в спеціальній та інклюзивній школі.
- 10.Назвіть основні види пошукової діяльності.

Тема 8. Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів із особливими освітніми потребами

План

- 1.Основні методи педагогічного стимулювання.
- 2.Особливості реалізації методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.

3. Загальні правила застосування методів педагогічного стимулювання в спеціальній та інклюзивній школі.

4. Охоронний педагогічний режим як засіб попередження порушень дисципліни в спеціальній та інклюзивній школі.

Питання для обговорення

1. Дайте характеристику вимогам:

- прямі;
- непрямі;
- позитивні;
- негативні;
- нейтральні тощо.

2. Наведіть конкретні приклади цих вимог і вкажіть різницю.

3. Дайте характеристику методу перспективи в спеціальній та інклюзивній школі:

- близька;
- середня;
- далека.

4. Порівняйте використання методу перспективи в загальноосвітній і спеціальних школах.

5. Визначте типові помилки при використанні методів заохочення і покарання в спеціальній та інклюзивній школі.

6. Назвіть основні види заохочень та покарань, які використовуються у спеціальній та інклюзивній школі.

7. Назвіть основні форми заохочень та покарань, які використовуються у спеціальній та інклюзивній школі.

Тема 9. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

План

1. Позакласна виховна робота, її сутність.

2. Спрямованість позакласної виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі.

3. Форми і види позакласної діяльності учнів, їх методика

Питання для обговорення

1. Організація й методика виховної роботи в позаурочний час у спеціальній та інклюзивній школі.

2. Цілі корекційного завдання позакласної діяльності учнів (масові, групові, індивідуальні)

3. Організація позакласної роботи в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи.

4. Форми організації позакласної діяльності учнів спеціальної та інклюзивної школи.

5. Режим дня, його особливості для нормального розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

6. Методика організації роботи гуртків в спеціальній та інклюзивній школі, її корекційна спрямованість.

7. Методика роботи спортивних секцій у спеціальній та інклюзивній школі.

8. Методика роботи художньої самодіяльності і дитячих театрів.

9. Методика проведення екскурсії в спеціальній та інклюзивній школі (молодші і старші класи).

10. Урахування фізіологічних, вікових і генетичних особливостей, структури порушення учнів при визначенні мовленнєвих навантажень в позаурочний час.

11. Порівняльна характеристика виховної роботи в загальноосвітніх та спеціальних школах.

Тема 10. Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі

План

1. Організація навчально-виховної діяльності з учнями спеціальної та інклюзивної школи.

2. Вимоги до організації учнів щодо виконання домашніх завдань.
3. Структура самопідготовки.
4. Особливості працездатності учнів спеціальної та інклюзивної школи.

Питання для обговорення

1. Особливості виконання домашніх завдань учнями під час самопідготовки.
2. Диференційований підхід до організації самопідготовки учнів спеціальної та інклюзивної школи. Тривалість самопідготовки.
3. Охарактеризуйте корекційно-виховне значення самопідготовки в спеціальній та інклюзивній школі.
4. Назвіть умови праці учнів з тяжкими порушеннями мовлення під час самопідготовки.
5. Назвіть відомі фази зміни працездатності учнів.
6. Порівняйте динаміку працездатності учнів на уроці та під час самопідготовки.
7. Проаналізуйте самостійну роботу учнів під час самопідготовки (на базі практичних спостережень) за класом.

Тема 11. Адаптація та соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, шляхи та методи їх вирішення

План

1. Особливості адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Три фази адаптаційного процесу.
2. Сім'я як основний фактор соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.
3. Адаптація дітей з особливими потребами в закладах середньої освіти.
4. Проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Питання для обговорення

1. Розуміння базових принципів і умов успішної адаптації і соціалізації дітей з ООП дошкільного і шкільного віку;
2. Здатність створювати комфортні, сприятливі умови для розвитку, навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами в середовищі ровесників;
3. Вміння налагоджувати контакт з дітьми з ООП з урахуванням їхніх індивідуальних характеристик і особливостей;
4. Здатність організувати педагогічний процес з урахуванням потреб, індивідуальних особливостей дітей з особливими освітніми потребами та потреб всіх дітей та учнів колективу;
5. Готовність співпрацювати з батьками, асистентом вчителя, профільними спеціалістами з метою створення сприятливого освітнього середовища для всіх учасників педагогічного процесу;
6. Активізація бажання знаходити нові дієві інструменти для здійснення ефективної професійної діяльності.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Виховання – цілеспрямована система формування особистості дітей з тяжкими порушеннями мовлення

1. Проаналізувати:

- програму з виховної роботи для спеціальної та інклюзивної школи 1 - 4 класи;
- програму для 5-10 класів з виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 2. Характеристика провідних напрямків виховного впливу

1. Розробити плани проведення масових корекційно-виховних заходів:

- в молодших класах – з громадянського та національного виховання,
- в старших класах – з розумового та музично-естетичного виховання.

2. Скласти план-конспект позакласного фізкультурно-оздоровчого заходу спеціальної та інклюзивної школи (тема і клас за вибором).

3. Розробити тематику і скласти приблизний план індивідуального заняття з учнями з особливими освітніми потребами щодо покращення їхньої поведінки (тема і клас за вибором).

Тема 3. Трудове виховання в спеціальній школі

1. Розробити систему консультативних занять для батьків учнів спеціальної та інклюзивної школи з даних напрямків виховного впливу.

2. Розробити напрямки з трудового виховання учнів з особливими освітніми потребами.

3. Розробити виховний захід з трудового виховання молодших і старших учнів з особливими освітніми потребами.

4. Визначити приблизну тематику доповідей з питань трудового виховання на батьківських зборах в спеціальній та інклюзивній школі (клас за вибором).

Тема 4. Взаємодія школи і сім'ї щодо виховання дитини із особливими освітніми потребами

1. Розробити тематику консультування для батьків учнів молодших класів

2. Розробити тематику консультування для батьків учнів старших класів

3. Розробити плани проведення батьківських зборів (тема і клас за вибором).

Тема 5. Методика вивчення особистості та колективу дітей з особливими потребами

1. Підготувати дискусію на тему вивчення учнями колективу в спеціальній та інклюзивній школі.

2. Скласти показники та критерії моральної вихованості учнів (молодших і старших) класів спеціальної та інклюзивної школи за схемою: клас, показники вихованості, критерії вихованості.

3. Розробити програму роботи з учнівським колективом відповідного класу.

Тема 6. Планування виховної роботи в спеціальній та інклюзивній школі

1. Скласти календарний план виховної роботи на півріччя для учнів (молодших або старших) класів спеціальної та інклюзивної школи за схемою: № Форма і тематика заходів Місце проведення Термін проведення Відповідальні.

2. Представити дану таблицю.

3. Проаналізувати шляхи виховної роботи загальноосвітньої та спеціальної шкіл.

4. Скласти тижневий план виховної роботи з учнями класу спеціальної та інклюзивної школи (теми і клас за вибором).

5. Дати (письмово) порівняльну характеристику виховної роботи в загальноосвітній та допоміжній школі (або реабілітаційних центрах).

Тема 7. Методика формування свідомості учнів з особливими освітніми потребами та переконання, її корекційне значення. Методика проведення з учнями етичних бесід та дискусій

1. Описати основні джерела морального переконання у спеціальній та інклюзивній школі, власний приклад педагогів, батьків.
2. Подати порівняльну характеристику методам «Етична бесіда» і «Дискусія» за схемою:
 - підготовка до етичної бесіди, дискусії;
 - організація етичної бесіди, дискусії;
 - хід проведення етичної бесіди (дискусії);
 - своєрідність етичної бесіди (дискусії).
3. Розробити етичну бесіду (бесіда - інсценування, бесіда - гра) за одним з 3-х напрямків:
 - виховання любові до Батьківщини;
 - виховання поваги до праці;
 - виховання поваги до людей праці.
4. Розробити план дискусії з учнями 7-9 класів спеціальної та інклюзивної школи про значення праці в житті людини (у формі ділової гри), при цьому потрібно враховувати форми дискусії (збір, учнівські конференції, диспут).
5. Порівняти особливості застосування методів переконання у загальноосвітній та спеціальній та інклюзивній школах.

Тема 8. Методика організації емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності школярів із особливими освітніми потребами

1. Позитивні та негативні характеристики методів емоційної та педагогічної стимулюючої діяльності учнів спеціальної та інклюзивної школи.
Письмово підберіть приклади до кожного з виду педвимог за схемою:
ВИМОГА ПРИКЛАД

Тема 9. Організація і методика виховної роботи в позаурочний час

1. Представити порівняльну характеристику позакласної виховної роботи в загальноосвітніх та спеціальних школах
2. Розробити план роботи гуртка для учнів з особливими освітніми потребами молодших класів.
3. Розробити план-конспект проведення екскурсії з учнями з особливими освітніми потребами старших класів. Вивчення планів позакласної роботи вихователя.
4. Розробка плану-конспекту позакласного заходу (за вибором).
5. Проведення позакласного заходу. Аналіз і оцінка ефективності проведеної виховної роботи.

Тема 10. Корекційно-виховне значення організації самопідготовки у спеціальній та інклюзивній школі

1. Дати порівняльну характеристику форм організації самопідготовки учнів загальноосвітньої та спеціальної шкіл.
2. Представити доповідь на тему «Використання нетрадиційних засобів організації самопідготовки в спеціальній та інклюзивній школі».
3. Представити доповідь на тему «Участь батьків у виконанні домашніх завдань при спеціальних школах неінтернатного закладу».

Тема 11. Адаптація та соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, шляхи та методи їх вирішення

1. Обговорити основні принципи адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах дитячого / учнівського колективу дошкільного закладу освіти й школи.

2. Розглянути умови ефективного мікросередовища, що сприяє адаптації й соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в дошкільній групі й класі.
3. Запропонувати практичні підходи до успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами до колективу ровесників (дошкільного і шкільного).
4. Обговорити вебінар від Всеосвіти «Адаптація і соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах дитячо-учнівського колективу». Режим доступу: <https://vseosvita.ua/webinar/adaptacia-i-socializacia-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umovah-ditaco-ucnivskogo-kolektivu-426.html>

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Вержиковська О.М., Бонецька О.М., Козак А.В. Теорія і спеціальна методика виховання дітей з вадами мовлення: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський:ТОВ «Друкарня Рута», 2013. – 384 с.
2. Вержиковська О. М. Формування моральних якостей у розумово відсталих молодших школярів у позакласній виховній роботі: монографія. Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д. Г. 2009. 228 с.
3. Висоцька А.М. Івашина І.І..Основні напрямки виховної роботи з формування спеціальної поведінки учнів спеціальних шкіл-інтернатів: методичний посібник Черкаси: ЧОПОПП, 2003. 31 с.
4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К.: Вища школа, 1997. 304 с.
5. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної та інклюзивної школи: навч. посіб. / за ред. О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Друк- Сервіс, 2011. 312 с.
6. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. / В.Л. Омеляненко, А.І. Кузьмінський. К.: Знання, 2008. 415 с.

Додаткова:

1. Бастун Н., Лукомська С. Сексуальне виховання підлітків та молоді зі зниженим інтелектом. К : Держсоцслужба, 2007. 80 с.
2. Висоцька А. М. Вивчення практики організації громадянського виховання в молодших класах спеціальної та інклюзивної школи-інтернату. *Дефектологія*. 2003. № 3. С. 28-31.
3. Висоцька А. М. Організація корекційно-виховних занять із розумово відсталими школярами. *Дефектологія*. 2012. № 1. С. 14-17.
4. Висоцька А. М. Основні завдання, форми і методи громадянського виховання учнів з обмеженими інтелектуальними можливостями . *Дефектологія*. 2005. №3. С. 34-36.
5. Висоцька А. М., Лапін А. В., Нікітіна Я. Виховна робота. 1-4 класи. Програма для спеціальної школи // *Дефектологія*. 2010. № 4. С. 21-26. Продовж. Поч. див. у № 3 / 2010.
6. Висоцька А. М., Лапін А.В. Програма для допоміжної школи: орієнтовна тематика виховних заходів (1-4 кл.) // *Дефектологія*. 2011. № 2. С. 25-31.
7. Виховання культури поведінки в учнів спеціальної та інклюзивної школи. Методичні рекомендації / Укл. Хоружая. К.: Освіта, 1983. 81 с.
8. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дітей / за ред. Т.В.Говорун. – К.: ІЗМН, 1996. – 100 с.
9. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / под. ред. Т. А. Власовой. М.: Педагогика, Т. 368 с.
10. Дмитрієва І. В. Шляхи естетичного виховання школярів із тяжкими порушеннями мовлення. *Дефектологія*. 2006. № 3. С. 35-39.
11. Кіндрат К. Й. Позакласна виховна робота в початкових класах. К.: Радянська школа, 1964. 105 с.
12. Концепція «Нова українська школа» (Розпорядження Кабінету Міністрів від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»)– Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
13. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Освіта України*. №37. 2000. 9 серп. С. 6.
14. Круть М. Організація самостійної діяльності учнів спеціальної та інклюзивної школи. *Дефектологія*. 2002. № 3. С. 48-51.
15. Лапін А. Громадянське спрямування трудового виховання в спеціальній та інклюзивній школі. *Дефектологія*. 2004. №3. С.33-37.
16. Левицький В.Е. Статеве виховання учнів молодших класів (гендерний підхід). Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. 108 с.

17. Ляшенко А.М. Шляхи підвищення ефективності самопідготовки учнів з тяжкими порушеннями мовлення. К. Освіта, 1979. 85 с.
18. Матвеева М.П., Миронова С.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: Навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський Державний університет, 2005. 164 с.
19. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навч. посіб. / Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський Державний університет, ред-но – вид. від., 2008. 204 с.
20. Миронова С.П., Матвеева М. П. Статеве виховання у спеціальній та інклюзивній школі: посібник для вчителів і вихователів. Кам'янець-Подільський: 1996. 30 с.
21. Михайлюк М. Критерії оцінки роботи вихователя школи-інтернату. *Дефектологія*. 2000. № 3. С. 16-17.
22. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія: навч. посіб. / за ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський Кам'янець-Подільський Державний університет, інф.-вид-ий. від., 2004. 220 с.
23. Супрун Г. В. До питання адаптації дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4, част. 2. С. 320–338.
24. Тарасун В. В., Хворова Г. М. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. К. : Науковий світ, 2004. 100 с.
25. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. — Київ: ФОП Усатенко Г. В., 2021. - 80 с.
26. Трудове виховання учнів допоміжної школи / під ред. В.І. Бондаря. К.: Радянська школа, 1984. 80 с.
27. Турчинська В.Ф. Теорія і методика виховної роботи в допоміжній школі: програми педагогічних інститутів. К.: Освіта, 1992. 56 с.
28. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дітей / за ред. Т. В. Говорун. К.: ІЗМН, 1996. 100 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Програми та методичні рекомендації для дітей з особливими потребами на сайті МОНМС України <http://surl.li/evupa>

Програма для календарного планування роботи вихователя школи-інтернату та зразок написання календарного плану <http://surl.li/evvcx>

Міністерство освіти і науки України. Дітям з особливими освітніми потребами <http://surl.li/evvkd>

6. ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ТЕМАТИКА ЕТИЧНИХ БЕСІД

1-3 класи

1. Ми любимо свою Батьківщину.
2. Поговоримо про чистоту і здоров'я людини.
3. Ви прийшли до магазину.
4. Чому необхідно трудитися.

4-6 класи

1. Режим дня у твоєму житті.
2. Що означає бути добрим?
3. Що таке праця?
4. Друзі пізнаються в біді.

7-9 класи

1. Для чого потрібно приносити користь людям?
2. Усі роботи добрі – вибирай на смак.
3. Як можливо виправляти свою поведінку.
4. Що таке дружба і приятелювання?
5. Закон і ми.

СХЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЗАНЯТТЯ

1. Загальні відомості про заняття.

Назва заняття, рік навчання, тема заняття, мета заняття, план заняття, обладнання.

2. Загальна характеристика мети заняття.

- Визначення тематики мети заняття, її відповідність до програми спеціального дитячого садочка.

- Інформування дітей про тематику і мету заняття.

- Сприйняття дітьми з важкими розладами мовлення мети і завдань заняття.

- Актуалізація уваги на готовність дефектолога, вихователя і дітей до заняття.

3. Визначення типу і структури занять, їх характеристика:

- Доцільність вибору даного типу занять при досяганні мети і поставлених занять.

- Місце відповідного типу занять в системі інших занять з даної тематики.

- Відповідність структури занять даному типу занять (послідовність розташування елементів заняття), регламентація в часі, роль кожного етапу у виконанні навчальних, вихованих та корекційних завдань.

4. Аналіз змісту заняття.

- Відповідність змісту матеріалу науковим знанням.

- Відповідність мети – змісту заняття психофізіологічним, індивідуальним та віковим особливостям дітей.

- Використання індивідуального та диференційованого підходу під час дефектологічних занять.

- Зв'язок матеріалу з заняттям, практикою, досвідом учнів з важкими розладами мовлення.

- Виховна та корекцій спрямованість матеріалу занять.

5. Аналіз форм методів та прийомів навчання на занятті.

- Поєднання методів навчання під час заняття (словесних, наочних, практичних).

- Своєрідність використання дефектологом методичних прийомів в процесі роботи.

- Форми організації діяльності учнів під час заняття.

6. Аналіз суб'єкт-суб'єктної діяльності під час заняття.

- Активність дефектолога під час заняття, вміння організувати та зацікавити групу на різних етапах роботи, педагогічний такт, етика педагога.

Активність та зацікавленість дітей з важкими розладами мовлення, особливості їхньої діяльності та поведінки під час заняття, ставлення дітей до вчителя, до діяльності.

- Своєрідність використання фізкультхвилинок та логопедичних вправ у процесі заняття, їх призначення.

7. Висновки про ефективність проведення заняття даного типу.

- Позитивні та негативні сторони заняття.

- Рекомендації щодо поліпшення заняття.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Загальні відомості про виховний захід (клас, місце проведення).

Тема і мета виховного заходу.

Форма проведення (година класного керівника, учнівський вечір, зустріч, екскурсія та ін.).

Актуальність виховного заходу та його відповідність потребам та інтересам дошкільникам з важкими розладами мовлення, рівню їх розвитку, віковим та психофізичним особливостям.

Попередня підготовка до заходу:

- залучення до його підготовки учнів.
- наявність і якість плану проведення заходу.
- підготовка наочних посібників до заходу.

Проведення заходу:

- дохідливість і переконливість розкриття теми і змісту заходу;
- врахування вікових особливостей дітей та їх інтересу;
- доцільність і ефективність застосованих методів виховання під час проведення заходу, забезпечення організаційної чіткості, емоційності у його проведенні;
- участь дітей у проведенні заходу, їх поведінка, увага, інтерес, дисципліна;
- використання матеріалів з життя класу, з найближчого оточення учнів;
- ефективність використання обладнання: наочних посібників, технічних засобів та ін.
- підсумки проведеного виховного заходу;
- етика поведінки студента-практиканта (уміння володіти аудиторією, викликати інтерес, активізувати учнів; тон, педагогічний такт, зовнішній вигляд, культура мовлення, міміка, жести).

Загальні висновки про захід:

- виховна цінність заходу;
- методичні помилки та недоліки у підготовці та проведенні виховного заходу, їх причини та шляхи усунення.

СХЕМА АНАЛІЗУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

1. Опис педагогічної ситуації (місце виконання, учасники, реакції учасників).
2. Передумови виникнення педагогічної ситуації.
3. Внутрішні і зовнішні умови виникнення педагогічної ситуації.
4. Спонтанність виникнення педагогічних ситуацій, або її свідомо підготовленість педагогом.
5. Ставлення педагога до ситуації, його дії, варіанти її вирішення.
6. Пізнавальна цінність ситуації для її учасників.
7. Ваша власна точка зору з приводу позитивних та негативних сторін даної ситуації.

Навчально-методичне видання

**МЕТОДИКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Методичні рекомендації до вивчення курсу

Укладачі: Кас'яненко О.М. Кашуба Л.В.

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 6984 від 20.11.2019 р

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>